

abilities and skills in safety studies and psychological readiness to use them permanently in life situations. Safety studies competence includes subjective specialisation of educational process in the context. The aim of technological process is a formation of subjective, applied, general and professional life safety competences, each of which determines certain tasks of higher educational establishments while working with students. Thus, subjective safety studies competence is considered as an educational aim of the academic course "Life Safety". It determines the tasks and the content of the subject and provides certain knowledge, abilities and skills. The applied safety studies competence is the ability to implement the elements of life safety culture in other academic courses. The general safety studies competence is the usage of the elements of life safety culture in extracurricular process of higher educational establishments. The professional safety studies competence is the usage of the elements of life safety culture in pedagogical and technological practices. The subjective safety studies competence formation is realised according to the algorithm of such tasks of the course "Life safety": acquiring the knowledge, abilities and skills in human protection from the influence of harmful factors of natural and anthropogenic background; formation of personal responsibility either for personal life and health or members of society in dangerous situations and emergencies. The result of course learning is the knowledge of modern problems and tasks of human life safety; the ability to identify dangerous factors of natural and anthropogenic character and prevent their actions; the skills to organise safe living conditions in daily activities; the personal ability to make decisions in order to reduce risk to its acceptable level. To perform the individual strategy of educational process organisation after conducting of the diagnostic survey one makes a choice of academic, educational and developmental influences with a corresponding profile of safety studies competence: the content, the way of performance, the control supervision, the report period of the academic subject tasks; curatorial, social and pedagogical as well as psychological guidance of the educational activities and daily life organisation. The effectiveness of the implemented educational strategy is determined by the level of safety studies competence – every student's profile of life safety culture.

Keywords: safety studies competence, subject of safety studies competence, technological process of forming the subject of students' safety studies competence.

Подано до редакції 02.06.14

УДК: 378+78+303.833

М. І. Демір

РЕФЛЕКСІЯ ЯК КОМПОНЕНТ ФОРМУВАННЯ ІНТЕРПРЕТАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИКИ

У статті виявлено значущість рефлексії у формуванні інтерпретаційної культури майбутніх учителів музики. Розглянуто складові рефлексії.

Ключові слова: інтерпретація, інтерпретаційна культура, рефлексія, самоідентифікація, самооцінка.

Постановка проблеми. Модернізація вищої освіти значною мірою впливає на процес підготовки майбутніх учителів. Вона вимагає від майбутніх фахівців пристосування до європейських освітніх стандартів та зумовлює процес переорієнтації навчання на вдосконалення розвитку особистості студента у всіх необхідних напрямках. За таких умов, формування інтерпретаційної культури набуває особливої уваги. Це зумовлено необхідністю підготовки такого вчителя, який здатний до адекватної інтерпретації окремих фактів, подій, текстів та творів з подальшим роз'ясненням усвідомленого матеріалу учням, збагачуючи їх чуттєво-емоційний, духовний та естетичний досвід.

Аналіз досліджень та публікацій. Окремі аспекти інтерпретаційної культури розглядаються як вітчизняними, так і зарубіжними науковцями. У філософському напрямку цю проблему досліджували М. Бахтін, В. Дільтей, М. Каган, П. Рікер, Г. Рузавін, Ф. Шлейермахер та ін., в психологічному – О. Бодальов,

А. Брудний, А. Славська та ін., у педагогічному – О. Колоянова, Ю. Сенько, Н. Телишева, Н. Юдзіонюк та ін., в галузі музичної освіти – М. Корноухов, Д. Лісун, А. Линенко, О. Олексюк, М. Петренко та ін.

Мета статті полягає у виявленні значущості рефлексії у формуванні інтерпретаційної культури майбутніх учителів музики.

Виклад основного матеріалу. Вивчення феномена інтерпретації має давню історію. Д. Келлі зазначає, що «інтерпретація є до-, чи навіть взагалі ненауковим поняттям, таким же старим, як література, давнішим за філософію; і теорія інтерпретації сягає майже в таку саму давнину» [9; 645].

Довідкова література визначає інтерпретацію як:

- тлумачення, пояснення, розкриття змісту чого-небудь;
- процес та ідеальний його результат; певний матеріальний документ, текст, що фіксує набуте суб'єктом розуміння певного явища або події.

Проблема інтерпретаційної культури стосується вчителя будь-якої освітньої ланки і будь-якої спеціальності, але особливо гостро стоїть перед викладачами галузі мистецтва. Довідкова мистецька література трактує інтерпретацію як творче розкриття якого-небудь художнього твору, образу, яке визначається ідейно-художнім задумом та індивідуальністю артиста. У виконавських мистецтвах поняття інтерпретації розуміється як тлумачення твору мистецтва.

Музиканти-педагоги (Д. Лісун, М. Петренко, О. Олексюк) визначають інтерпретацію як процес і результат духовно-інтелектуального пізнання, розуміння й тлумачення індивідом смислових аспектів змісту музичного твору, а суб'єктом діяльності вважають особистість інтерпретатора-виконавця, як рушійну силу цього процесу. Для якісної інтерпретації музичного твору велику роль відіграють накопичені знання, уявлення, суб'єктивний досвід, здатність «учування» образів, понять, концепцій, сенсів. Результатом цього є цілісне розуміння твору, глобальне охоплення його смислового змісту у всій повноті та неоднорідності. Таким чином, інтерпретаційна культура є міцною основою, фундаментом художнього спілкування вчителя з учнями.

На думку Н. Телишевої, інтерпретаційна культура – це невід'ємна частина інформаційної культури педагога. Науковець вважає, що будь-яка інформація, яка передається тим чи іншим чином, завжди носить відтінок особистісного, інтерпретаторського, авторського суб'єктивного бачення. Тому тлумачень одного і того ж явища – безліч. Проблема орієнтації у інформаційному потоці визначає нову функцію вчителя – навчити своїх підопічних розбиратися в її інтерпретаціях. Ми погоджуємося з думкою Н. Телишевої, що інтерпретаційна культура вчителя є важливою складовою його професійної компетентності, оскільки заснована на роботі з інформацією в будь-якому її прояві [6].

М. Корноухов тлумачить інтерпретаційну культуру як інтегративну професійно-особистісну якість, як необхідний елемент успішної соціалізації майбутнього фахівця. Вчений визначає інтерпретаційну культуру як «інтерпретаційне культуротворення» і вважає його наслідком народження нового сенсу, який проявляється в усіх структурних компонентах професійної діяльності вчителя музики. М. Корноухов вважає, що інтерпретаційна культура – це поняття, що включає в себе інтерпретаційні й виконавсько-перетворюючі якості, систему ціннісних орієнтацій, комплекс особистісних проявів індивідуального характеру, рівень набутих знань і вмій, мотиваційну готовність і потребу у творчій діяльності [4].

На нашу думку, інтерпретаційна культура майбутнього вчителя музики – це цілісне інтегративне утворення, яке виражається в розумінні та тлумаченні педагогічної дійсності у всій сукупності її процесів, подій, структур, міжособистісних відносин, яке за-

сноване на комплексі знань, умінь та навичок, а також на творчому досвіді, спрямованому на виявлення сенсу музично-педагогічних текстів.

Ми вважаємо, що необхідним компонентом інтерпретаційної культури є рефлексія як пізнання і аналіз педагогом явищ власної свідомості та діяльності. В освіті рефлексія є ефективним засобом розвитку особистості та вирішення педагогічних задач.

Термін «рефлексія» виник у філософії і з латинської означає «звернення назад», «відображення». Філософи розглядають рефлексію як процес мислення особистості, що відбувається в її власній свідомості, як самоспостереження, як аналіз власних дій та емоцій.

Джон Локк розуміє рефлексію як процес та досвід під час якого відбувається накопичення та отримання нових ідей. Філософ бачить у рефлексії одне з джерел пізнання і вважає, що ідея об'єктивізується для рефлексії [5].

Довідкова психологічна література визначає рефлексію як розумовий процес, спрямований на самоаналіз, усвідомлення себе: власних дій, поведінки, відчуттів, станів, здібностей, характеру, відносин до себе і до інших людей, своїх завдань, призначень та ін.

Психологи (О. Анісімов, А. Бізязева) розуміють рефлексію як процес дзеркального взаємовідображення суб'єктами один одного і самих себе, як процес самопізнання суб'єктом внутрішніх психічних актів та станів.

І. Вачков визначає рефлексію як феномен особистісного розвитку, який грає особливу роль у розвитку професійного самопізнання. На думку психолога, рефлексія дає можливість індивіду коригувати свою діяльність та спілкування, довільно керувати своєю поведінкою. Науковець вважає, що рефлексія доповнюється і збагачується у процесі зворотного зв'язку [1].

Цей феномен дозволяє майбутньому вчителю корегувати навчальну діяльність, аналізувати результати власних дій, адекватно оцінювати її «кордони», відпрацьовуючи до неї критичне відношення. Рефлексія сприяє розвитку особистості, подоланню труднощів у діяльності, більш ефективній організації пізнання.

В педагогіку поняття рефлексії особливо активно увійшло лише в останні десятиліття. Педагоги (Л. Гімпель, С. Кашлев, М. Суворова) розуміють рефлексію як процес і результат фіксування суб'єктами стану свого розвитку, самовиховання, як процес самоідентифікації індивіда педагогічної взаємодії з педагогічною ситуацією та її складовими: педагогом, учнями, середовищем та змістом.

В. Краєвський, І. Сергеева та О. Хуторський стоять на єдиній позиції щодо рефлексії і визначають її як усвідомлення та утворення індивідом власної діяльності.

Для формування інтерпретаційної культури рефлексія має велике значення, тому що допомагає майбутньому вчителю: перейти з одного стану свого роз-

виту в інший, більш високий; планувати, регулювати та контролювати своє мислення; а також, сприяє становленню та самовдосконаленню особистості майбутнього професіонала у конкретній області знання.

Важливу роль у рефлексії мають самоідентифікація та самооцінка. Самоідентифікація є динамічним процесом формування свідомості й одним із психологічних механізмів формування «Я»-концепції педагога.

Довідкова література визначає самоідентифікацію як ототожнення себе з іншою особою або групою осіб, певним зразком, образом тощо.

Д. Марсія [10] під самоідентифікацією розуміє прагнення суб'єкта оволодіти знаннями, навичками та вміннями самодіагностики, своєрідного «примірювання на себе» професійно значущих особливостей характеру, поведінки спілкування. В свою чергу Ж. Турнер вважає самоідентифікацію формою психологічної регуляції професійного становлення [11].

На думку В. Зликова, суб'єкт самоідентифікації прагне проявити себе через персоніфікацію, обравши саме те, що, як йому здається, відповідає його ціннісним орієнтаціям [3].

Для педагога самоідентифікація важлива, тому що він знаходить для себе нові особливості успішного працівника освіти, що ініціює подальшу переструктуризацію професійної ідентичності й наповнює педагогічну діяльність новими смисловими акцентами, активно інтегрує в його професію.

Для формування інтерпретаційної культури самоідентифікація дає можливість майбутньому педагогу порівнювати себе з «митцями» педагогічної професії, виконавцями музичних творів. Самоідентифікація спонукає до самоаналізу з приводу відповідності педагогічної професії щодо рівня професійної компетентності, знань, вмінь, навичок та професійно значущих якостей.

Самооцінка – це оцінка особистістю самої себе, своїх можливостей, якостей та місця серед інших людей. Цей феномен розглядається філософами (Р. Декарт, І. Кант Дж. Локк) у двох аспектах: як цінність індивіда і як засіб його реалізації. Науковці визначають самооцінку як внутрішнє почуття, абстрактний суб'єкт пізнання, «моральний ідеал» особистості.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вачков И. В. Структура профессионального самосознания учителя / И. В. Вачков // Школьный психолог. – 2000. – № 3. – С. 5-13.
2. Гончаренко Семен. Український педагогічний словник / С. Гончаренко. – К. : Либідь, 1997. – 376 с.
3. Зликов В. Л. Самоідентифікація в педагогічній комунікації / В. Л. Зликов. – К. : Український центр політичного менеджменту, 2005. – 144 с.
4. Корноухов М. Д. Феномен исполнительской интерпретации в музыкально-педагогическом образовании : автореф. дис. на соискание уч. степени д-ра

У своєму визначенні самооцінки психологи дещо розбіжні. Так, І. Чесноков трактує її як фіксацію результату пізнання себе, а Р. Мейлі як показник ступеню задоволення собою. Л. Хел та Д. Зіглер розуміють самооцінку як саморегуляцію, яка визначає напрямок і рівень активності людини, її ставлення до світу, людей, самої себе і, в кінцевому результаті, вершину її досягнення [8].

М. Хорні вважає, що самооцінка є складним особистісним утворенням і відноситься до фундаментальних властивостей особистості. В самооцінці відбивається пізнання людини про себе, відмінність від інших, а також, власна активність, яка спрямована на усвідомлення своїх дій та особистісних якостей [7].

Український педагог С. Гончаренко визначає самооцінку як судження індивіда про міру наявності в нього тих чи інших якостей, властивостей у співвідношенні їх з певним еталоном, зразком. Вона є результатом, передусім, розумових операцій – аналізу, порівняння, синтезу [2].

Самооцінка за співвідношенням з реальною успішністю поділяється на адекватну й неадекватну. Остання, в свою чергу, буває завищеною і заниженою. При адекватній самооцінці людина об'єктивно оцінює свої якості, а при завищеній відбувається переоцінка особистістю своїх позитивних якостей. Для заниженої самооцінки характерним є зменшення своїх переваг або перебільшення недоліків індивідом.

Самооцінка є компонентом «Я»-концепції, оскільки відображає ступінь власної цінності, відчуття самоповаги. Для формування інтерпретаційної культури майбутнього вчителя необхідна саме адекватна самооцінка, для того, щоб він міг оцінити рівень своєї компетентності, знань, вмінь, навичок, професійних якостей та педагогічних можливостей, що буде сприяти формуванню професіоналізму.

Таким чином, доходимо **висновку**, що необхідною умовою формування інтерпретаційної культури майбутнього вчителя музики є рефлексія, яка дає можливість адекватно себе оцінювати та активізувати процес становлення фахівця.

Перспективним напрямком наших подальших досліджень є визначення педагогічних умов формування інтерпретаційної культури майбутніх вчителів музики.

пед. наук : спец. 13.00.08 «Теория и методика профессионального образования» / Михаил Дмитриевич Корноухов. – Москва, 2011. – 48 с.

5. Локк Дж. Опыт о человеческом разуме / Дж. Локк // Избр. филос. произв. : В 2 т. – М. : Соцэкгиз, 1960 – Т. 1. – 734 с.

6. Тельшева Н. Н. Интерпретационная культура учителя искусства / Н. Тельшева // Эл. журнал «Педагогика искусства». – 2009. – №3. – С. 171-175.

7. Хорни К. Самосознание / К. Хорни. – М. : Фолио, 1996. – 280 с.

8. Хьелл Л., Зиглер Д. Теории личности (основные положения, исследования и примечания) / Л. Хьелл, Д. Зиглер. – СПб. : Питер Пресс, 1997. – 608 с.

9. Kelley D. Hermes, Clio, Themis : Historical Interpretation and Legal Hermeneutics / D. Kelley // The Journal of Modern History. – Vol. 55, # 4, 1983.

10. Marsia J. Identity adolescent psychology / J. Marsia. – N. Y. : Mithuen, 1980. – 228 p.

11. Turner J. Social categorization and the self-concept : A social cognitive theory of group behavior / J. Turner // Lauder E. J. (eds.) Advances in group process. Theory and research. – V. 2. – Greenwich : Connect, 1985. – P. 392-399.

REFERENCES

1. Vachkov, I. V. (2000). Struktura professionalnogo samosoznaniya uchitelya [Structure of professional consciousness of the teacher]. *Shkolnyy psikholog – School psychologist*, 3, 5-13 [in Russian].

2. Honcharenko, Semen. (1997). *Ukrainskyi pedahohichnyi slovnyk [Ukrainian Pedagogical Dictionary]*. Kyiv: Lybid [in Ukrainian].

3. Zlyvkov, V. L. (2005). *Samoidentyfikatsiia v pedahohichnii komunikatsii [Self-identity in teaching communication]*. Kyiv: *Ukrainskyi tsentr politychnoho menedzhmentu* [in Ukrainian].

4. Kornoukhov, M. D. (2011). Fenomen ispolnitelskoy interpretatsii v muzykalno-pedagogicheskoy obrazovanii [Phenomenon of performing interpretation in musical education]. *Extended abstract of doctor's thesis*. Moscow [in Russian].

5. Lokk, Dzh. (1960). *Opyt o chelovecheskom razume [Essay Concerning Human Understanding]*. Moscow: Sotsekiz [in Russian].

6. Telysheva, N. N. (2009). Interpretatsionnaya kultura uchitelya iskusstva [Interpretive Culture of Art Teacher]. *Zhurnal «Pedagogika iskusstva» – Journal "Pedagogy of art"*, 3, 171-175 [in Russian].

7. Khorni, K. (1996). *Samosoznaniye [Consciousness]*. Moscow: Folio [in Russian].

8. Khyell, L., & Zigler, D. (1997). *Teorii lichnosti (osnovnyye polozeniya, issledovaniya i primechaniya) [Theories of Personality (basic provisions, research and notes)]*. St. Petersburg: Piter Press [in Russian].

9. Kelley, D. (1983). Hermes, Clio, Themis: Historical Interpretation and Legal Hermeneutics. *The Journal of Modern History*, 4 [in English].

10. Marsia, J. (1980). *Identity adolescent psychology*. N. Y.: Mithuen [in English].

11. Turner, J. (1985). (Eds.). Social categorization and the self-concept: A social cognitive theory of group behavior. *Advances in group process. Theory and research*, 2, 392-399. Greenwich: Connect [in English].

М. И. Демур

РЕФЛЕКСИЯ КАК КОМПОНЕНТ ФОРМИРОВАНИЯ ИНТЕРПРЕТАЦИОННОЙ КУЛЬТУРЫ БУДУЩЕГО УЧИТЕЛЯ МУЗЫКИ

В статье выявлена значимость рефлексии в формировании интерпретационной культуры будущих учителей музыки. Рассмотрены составляющие рефлексии.

Ключевые слова: интерпретация, интерпретационная культура, рефлексия, самоидентификация, самооценка.

M. I. Demir

REFLECTION AS A COMPONENT OF A FUTURE MUSIC TEACHER'S INTERPRETIVE CULTURE FORMATION

Modernization of higher education has a considerable effect on the training of future teachers. It demands from future professionals to adapt to European educational standards and it determines the process of retargeting the education to improve students' personal development in all required fields. Under these conditions, a special attention on formation of interpretative culture is drawn. This is due to the need to prepare a teacher able to interpret certain facts, events, texts and works adequately followed by an explanation of the learned material to the students, expanding their sensory, emotional, spiritual and aesthetic experience. The purpose of the article is to identify the importance of reflection in formation of interpretative culture of future music teachers. The issue of interpretative culture concerns teachers of any educational level and any specialty, but it is particularly vital for the teachers of arts. Reflection as teacher's perception and analysis of phenomena of his/her own consciousness and activity is an essential component of interpretative culture. In the field of education, reflection is an effective means of personal development and fulfillment of educational tasks. This phenomenon allows the future teacher to adjust his/her training activities, analyze the results of his/her own actions adequately assessing their limits and develop a critical attitude thereto. Reflection promotes personal development, overcoming difficulties in the activity and more efficient organization of cognition. Reflection is very important for the formation of interpretative culture as it helps future teachers to: shift from one stage of their development to another, a higher one; to plan, regulate and control their thinking; it also contributes to the formation and self-perfecting of the personality of the future professional in a particular field of knowledge. Self-identity and self-esteem are important for reflection. For a teacher, self-identity has significance as he/she reveals new features peculiar to a successful education specialist, who initiates further restructurization of professional identity, fills the teaching career with new semantic accents and ac-

tively integrates them into his/her profession. Self-identity in the formation of interpretative culture enables future teachers to think of themselves as of 'artists' of the teaching profession, as of music performers. Self-identity encourages self-analysis as to the compliance of the teaching to the level of professional competence, knowledge, abilities, skills and significant professional characteristics. Self-esteem is a component of a self concept as it reflects the degree of self-worth, a sense of self-respect. To form the interpretative culture of a future teacher, an adequate self-esteem it is needed to enable him/her assessing his/her level of competence, knowledge, abilities, skills, professional characteristics and educational possibilities that would promote the professionalism. Thus, a necessary condition of formation of interpretative culture of future music teachers is reflection that allows them to assess themselves adequately and to intensify the process of becoming an expert.

Keywords: interpretation, interpretative culture, reflection, self-identity, self-esteem.

Подано до редакції 06.06.14
